

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

ПРИЙМАК Світлана Вікторівна

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри обліку, аналізу і контролю
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3694-4498>*

КЛОК Олена-Маргарита Ростиславівна

*здобувачка освітнього рівня «бакалавр»
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-9176-4206>*

ПИСКО Андрій Борисович

*здобувач освітнього рівня «магістр»
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Анотація. Проаналізовано тенденції звітних процесів вітчизняних компаній відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності. Розглянуто ключові напрями трансформації: цифровізацію звітності, розвиток ESG-звітності, посилення внутрішнього контролю та аудиту, адаптацію звітності в умовах воєнного стану, а також підвищення професійної компетентності фахівців. Обґрунтовано, що ефективне впровадження МСФЗ сприяє зростанню прозорості, зіставності та достовірності фінансової інформації, підвищенню інвестиційної привабливості підприємств і зміцненню їх конкурентних позицій. Зроблено висновок, що подальший розвиток звітних процесів потребує узгоджених дій держави, бізнесу та освітнього середовища.

Ключові слова: фінансова звітність, МСФЗ, цифровізація, внутрішній контроль, фінансовий аналіз, ESG-звітність, аудит, трансформація обліку і звітності, ERP-системи, професійна сертифікація.

Постановка проблеми. У XXI столітті, в умовах інтенсивної глобалізації та цифрової трансформації економіки, фінансова звітність стає ключовим елементом забезпечення довіри до бізнесу з боку інвесторів, кредиторів, державних органів та інших зацікавлених сторін. У цьому контексті особливого значення набуває застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), які формують уніфіковані вимоги до відображення фінансових результатів і забезпечують зіставність інформації на міжнародному рівні.

В Україні активна імплементація МСФЗ розпочалася з 2012 року відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1]. На сьогодні обов'язкове застосування МСФЗ передбачено для підприємств, що становлять суспільний інтерес, зокрема публічних акціонерних товариств, банків,

страхових компаній та інших великих суб'єктів господарювання [1]. Разом з тим, вітчизняна практика свідчить про наявність низки викликів, пов'язаних із адаптацією бізнесу до вимог міжнародної звітності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню сучасних аспектів застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) в Україні присвятили свої наукові праці провідні українські вчені та економісти. Значний внесок у цю тематику зробили такі дослідники, як Акімова Т., Приймак С.В., Гончарук С.М., Данилюк М.О., Долбнева Д.В., Казанцев Д.Ю., Костякова А., Куц В.І., Кононенко Л.В., Литвиненко В., Мелашенко Є.О, Назарова Г.Б., Романів Є.М., Усатенко О. та інші.

Мета статті полягає у дослідженні сучасних тенденцій звітних процесів вітчизняних компаній у контексті переходу до МСФЗ, обґрунтуванні підвищення професійної компетентності фахівців для забезпечення прозорості, зіставності, достовірності фінансової інформації, виокремленні напрямів трансформації звітності та необхідності узгоджених дій між державою, бізнесом та освітнім середовищем для подальшого розвитку звітних процесів.

Виклад основних результатів. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) є важливим інструментом для забезпечення прозорості та порівнянності фінансової інформації на глобальному рівні, саме тому багато вчених, таких як Хопвуд (2009), досліджували вплив МСФЗ на фінансову звітність, підкреслюючи їхню роль у забезпеченні прозорості та порівнянності фінансової інформації. Інші дослідники, наприклад, Браун і Лі (2012), аналізували адаптацію МСФЗ в різних країнах та їхній вплив на інвестиційні рішення. Дослідження Кларка (2015) також показали, що впровадження МСФЗ позитивно впливає на довіру інвесторів до фінансової звітності. Ці праці підкреслюють важливість МСФЗ у сучасному бізнес-середовищі та їхній вплив на прийняття рішень у фінансовій сфері [2]. Проте, незважаючи на їхню значущість, впровадження МСФЗ вимагає подолання певних викликів. Серед ключових бар'єрів на шляху ефективного імплементації міжнародних стандартів фінансової звітності в практику вітчизняних компаній слід виокремити кілька структурно взаємопов'язаних проблем.

По-перше, значні труднощі виникають у процесі трансформації фінансової звітності - тобто приведення показників, сформованих за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку у відповідність до вимог МСФЗ. Відсутність уніфікованих методичних підходів, а також недостатня деталізація регламентуючих документів ускладнюють якісну реалізацію трансформаційних процедур.

По-друге, гострою залишається проблема кадрового забезпечення: на ринку праці спостерігається дефіцит фахівців, які володіють не лише знаннями міжнародних стандартів, а й практичними навичками застосування їх у вітчизняному правовому середовищі. Крім того, складність переходу до МСФЗ посилюється через недостатню доступність спеціалізованого програмного забезпечення, що підтримує автоматизовану обробку, трансформацію та формування звітних показників відповідно до міжнародних вимог [3].

Аналіз сучасних тенденцій звітних процесів за МСФЗ дозволяє виокремити кілька ключових напрямів:

Автоматизація та цифровізація звітних процедур. В умовах посилення вимог до прозорості та своєчасності фінансової звітності українські компанії активно впроваджують сучасні цифрові інструменти, що дозволяють оптимізувати обліково-

аналітичні процеси. Зокрема, особливої популярності набули ERP-системи (Enterprise Resource Planning), які забезпечують інтеграцію функцій бухгалтерського обліку, фінансового аналізу, бюджетування, управління активами та формування звітності за МСФЗ у єдиному інформаційному середовищі. Найбільш поширені та адаптовані до національних вимог та міжнародних стандартів в Україні є системи, що наведені у табл. 1.

Ці системи дозволяють автоматизувати процес підготовки фінансової звітності, забезпечити її точність, актуальність та відповідність вимогам МСФЗ. Наприклад, компанія «Метінвест», яка звітує за МСФЗ з 2007 року, використовує інтегровану ERP-платформу SAP для автоматизованого формування фінансової звітності та консолідації даних групи компаній у режимі реального часу. Інший приклад - підприємство «Кернел», яке впровадило Microsoft Dynamics AX та BI-аналітику Power BI для підвищення ефективності звітних процесів.

Таблиця 1

Базові функції ERP-систем

ERP-система	Функції
SAP S/4HANA	Управління фінансами, логістикою, виробництвом, людськими ресурсами; аналітика в реальному часі.
Microsoft Dynamics 365	CRM та ERP в одному рішенні; управління фінансами, проектами, продажами, маркетингом, обслуговуванням клієнтів.
Oracle NetSuite	Управління фінансами, запасами, замовленнями, клієнтами, електронною комерцією; бізнес-аналітика.
BAS ERP	Управління фінансами, бухгалтерією, персоналом, складом, виробництвом; адаптація до українського законодавства.

Джерело: складено автором на основі [4].

Окрему увагу заслуговує зростання використання хмарних рішень, які забезпечують доступність даних, мобільність управління звітними процесами та зниження витрат на IT-інфраструктуру. Деякі підприємства малого та середнього бізнесу користуються хмарними платформами на базі BAS або FinExpert, адаптованих під МСФЗ. Також набуває поширення застосування формату XBRL (eXtensible Business Reporting Language) для стандартизованого подання фінансової звітності в електронному вигляді. З 2021 року в Україні XBRL офіційно впроваджено для звітування суб'єктів ринку капіталу через портал фінансової звітності НКЦПФР, що є частиною державної цифрової інфраструктури для прозорого контролю [5].

Формування ESG-звітності. У контексті інтеграції України до європейського економічного простору та посилення вимог міжнародних партнерів до прозорості бізнесу все більшої актуальності набуває практика формування нефінансової звітності за принципами ESG (Environmental, Social, Governance). Така звітність є логічним доповненням до фінансової інформації, підготовленої за МСФЗ, оскільки відображає якісні аспекти діяльності підприємства, пов'язані зі сталим розвитком, екологічною відповідальністю, соціальним впливом та рівнем корпоративного управління.

Українські компанії, що ведуть діяльність у міжнародному середовищі або залучають іноземні інвестиції, дедалі частіше адаптують до своїх звітних практик стандарти GRI (Global Reporting Initiative), SASB (Sustainability Accounting Standards Board) та IR Framework (Integrated Reporting). Зокрема, НАК «Нафтогаз України» у своїй звітності за 2022 рік вже представила окремий звіт зі сталого розвитку, підготовлений згідно з вимогами GRI Standards, у якому розкривається вплив

компанії на довкілля, соціальні ініціативи та структура корпоративного управління. Компанія «МХП» (Миронівський хлібопродукт) опублікувала інтегрований звіт відповідно до рекомендацій Міжнародної ради з інтегрованої звітності (IIRC), поєднуючи фінансову та нефінансову інформацію з акцентом на створенні довгострокової цінності.

Особливе значення ESG-звітність має для компаній, що працюють на міжнародних ринках капіталу, оскільки інституційні інвестори, банки та партнери враховують нефінансові показники при ухваленні рішень щодо фінансування або співпраці. У зв'язку з цим, зростає роль ESG-аудиту та інтеграції таких звітів у загальну звітну систему підприємства. Позитивні зміни у цьому напрямі також спостерігаються в державному секторі економіки: до прикладу, Укрпошта в межах пілотного проекту підготовки нефінансової звітності розпочала адаптацію принципів сталого розвитку у свою корпоративну стратегію. Загалом, формування ESG-звітності в Україні поки що перебуває на початковому етапі, проте спостерігається чітка тенденція до її поширення, зокрема серед великих підприємств, що застосовують МСФЗ. Це зумовлено не лише нормативними ініціативами ЄС (зокрема CSRD), а й зростаючим запитом суспільства на прозору та відповідальну діяльність бізнесу [6, с. 28].

Зміцнення системи внутрішнього контролю та аудиту. Одним із фундаментальних елементів забезпечення якості фінансової звітності за МСФЗ є ефективне функціонування системи внутрішнього контролю та аудиту (рис.1).

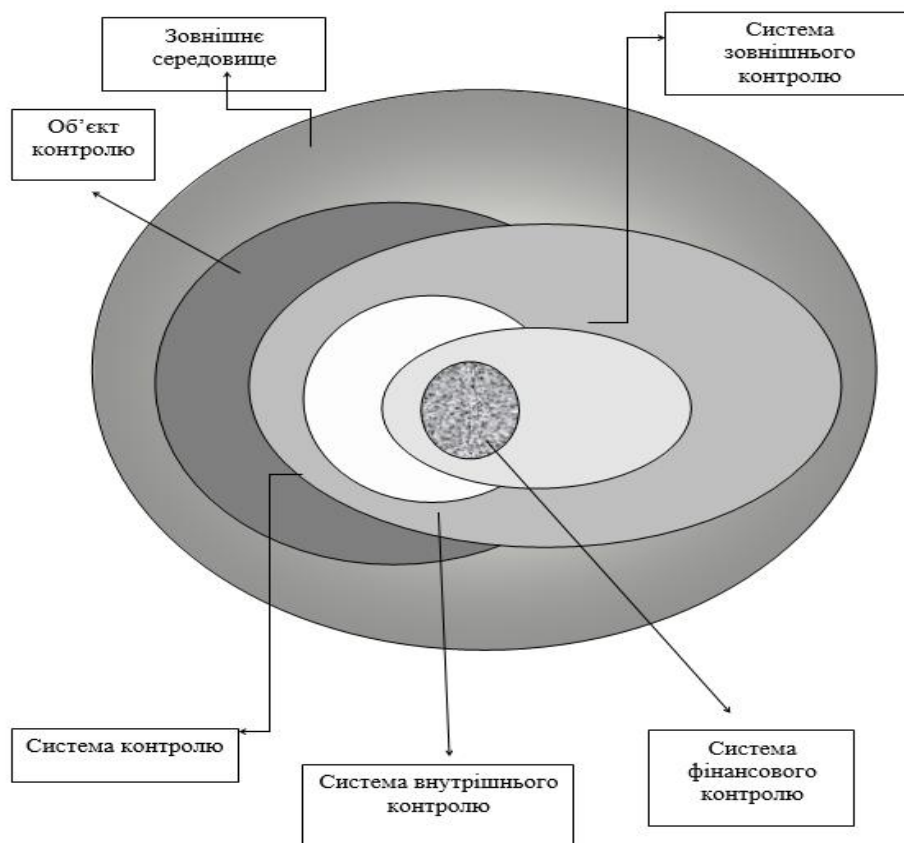

Рис. 1. Аналіз взаємозв'язку структурних елементів системи контролю

Джерело: [7, с. 8]

Впровадження таких систем дозволяє не лише своєчасно виявляти помилки, недоліки й ознаки шахрайства, а й гарантувати достовірність фінансової інформації, що розкривається у звітності відповідно до міжнародних стандартів. Контрольні

механізми забезпечують відповідність процедур обліку, оцінки активів та зобов'язань, формування доходів і витрат вимогам МСФЗ, які відзначаються високим рівнем деталізації та складністю застосування [5].

Система внутрішнього контролю охоплює розробку та впровадження внутрішніх політик обліку, регламентів документообігу, процедур оцінки ризиків, механізмів затвердження та верифікації фінансових операцій. Так, вітчизняні компанії, які звітують за МСФЗ, зобов'язані розробити облікову політику відповідно до вимог IAS 1 «Подання фінансової звітності» та впровадити інструменти контролю, які забезпечують обґрунтованість прийнятих облікових суджень.

На практиці прикладом ефективної інтеграції контролю в систему підготовки звітності є діяльність банківського сектору України. Зокрема, ПриватБанк, що регулярно публікує консолідовану звітність за МСФЗ, впровадив систему внутрішнього контролю на базі SOBIT та COSO, що дозволяє виявляти й оцінювати ризики в реальному часі, а також проводити регулярні внутрішні аудити з перевірки дотримання МСФЗ. Компанії телекомунікаційного сектору, як-от «Київстар», впровадили автоматизовані системи моніторингу бухгалтерських проведення, що здійснюють перехресну перевірку правильності відображення господарських операцій відповідно до вимог IAS 16, 38, 36 тощо.

Значну роль у забезпеченні прозорості звітності відіграє внутрішній аудит, функція якого полягає у незалежній оцінці ефективності контрольного середовища, ризик-менеджменту та відповідності фінансової інформації МСФЗ. В умовах зростання вимог до корпоративної звітності, аудиторі дедалі частіше застосовують інструменти аналітики великих даних (Big Data) та платформи візуалізації фінансових потоків (Power BI, Tableau), що дозволяють підвищити якість контролю та глибину аналітики [5].

Доцільно розглянути ще один аспект звітних процесів в Україні, а саме їхню адаптацію у період воєнного стану. З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну у лютому 2022 року перед вітчизняними компаніями постали безпрецедентні виклики щодо організації системи бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Значна кількість підприємств зазнала фізичних втрат - знищення або пошкодження виробничих потужностей, втрати майна, порушення логістичних ланцюгів, тимчасова окупація територій. Це створило загрозу безперервності облікових процесів, повноті первинної документації та достовірності облікових оцінок [8, с. 70].

У відповідь на ці виклики держава запровадила комплекс антикризових заходів, спрямованих на нормативне пом'якшення умов ведення звітності. Зокрема, Законом України від 15.03.2022 №2120-IX [9] було дозволено перенесення строків подання фінансової звітності, а також надано підприємствам право не надавати деяку інформацію у звітності за періоди, коли ведення обліку було фізично неможливим. На рівні підзаконних актів (зокрема листи Мінфіну, роз'яснення НКЦПФР) було рекомендовано тимчасово застосовувати спрощені підходи до розкриття інформації щодо оцінки знецінених активів, зобов'язань та переривання операційної діяльності.

Водночас багато підприємств розпочали пошук нових підходів до оцінки активів, доходів, збитків та ризиків в умовах високої невизначеності. Так, згідно з вимогами МСФЗ (зокрема IAS 36 «Знецінення активів»), компанії повинні оцінювати знецінення на основі майбутніх грошових потоків, які в умовах війни вкрай складно передбачити. Для цього залучаються експертні оцінки, моделі сценарного прогнозування, а також використовується інформація з відкритих джерел щодо

бойових дій, обмежень на ринку тощо [8, с.70].

Один із ключових факторів успішної імплементації міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) - це наявність кваліфікованих спеціалістів, які володіють відповідними знаннями, практичними навичками й аналітичним мисленням для формування достовірної, повної та прозорої звітності. У сучасних умовах як ніколи актуальною є необхідність постійного професійного розвитку бухгалтерів, фінансових аналітиків, аудиторів, які забезпечують ефективне функціонування обліково-звітних систем підприємств [3].

Останніми роками в Україні спостерігається стабільне зростання інтересу до міжнародних програм сертифікації, таких як ACCA (Association of Chartered Certified Accountants), DipIFR (Diploma in International Financial Reporting), CIPA (Certified International Professional Accountant), які дозволяють фахівцям не лише поглибити знання МСФЗ, а й підтвердити свій професійний рівень у міжнародному вимірі. Ці програми є визнаними у більш ніж 170 країнах світу та орієнтовані на практичне застосування стандартів, аналіз складних облікових ситуацій, формування професійних суджень.

Багато великих компаній в Україні, зокрема «ДТЕК», «Ашан Україна», «Нова Пошта», стимулюють своїх бухгалтерів та аудиторів до проходження міжнародної сертифікації, впроваджуючи внутрішні програми мотивації та фінансової підтримки навчання. У свою чергу, вітчизняні заклади вищої освіти, зокрема КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Львівський національний університет імені Івана Франка, НУ «Києво-Могилянська академія», активно інтегрують в освітні програми курси з МСФЗ, управлінського обліку, фінансового аналізу на базі сучасних програмних продуктів (наприклад, BAS ERP, SAP Learning Hub, CaseWare). Крім того, значну роль у розвитку професійної компетентності відіграє реформування системи післядипломної освіти та обов'язковість проходження професійного розвитку аудиторів, передбачена Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [10]. Аудитори, що працюють з підприємствами, які звітують за МСФЗ, повинні щороку підтверджувати підвищення кваліфікації згідно з міжнародними вимогами IFAC та стандартами IES (International Education Standards). Водночас виклики сьогодення - цифровізація, кіберризика, ESG-звітність - вимагають розширення традиційних компетенцій фахівців за межі облікової функції. Тому сучасний бухгалтер або аудитор має володіти не лише знаннями МСФЗ, а й навичками роботи з цифровими інструментами, системами ВІ-аналітики, візуалізації звітності та оцінки нефінансових ризиків.

Висновки. Отже, сучасні звітні процеси в Україні демонструють поступовий, але цілеспрямований рух у напрямку наближення до міжнародних стандартів фінансової звітності. Попри складну макроекономічну ситуацію, підприємства адаптуються до нових викликів, інвестують у цифровізацію облікових процесів, удосконалюють внутрішній контроль та формують якісну звітність відповідно до вимог МСФЗ. Подальший розвиток цієї сфери потребує державної підтримки, гармонізації законодавства з європейськими нормами, а також підвищення фінансової грамотності управлінців.

Список використаної літератури

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV / Верховна Рада України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Akimova, T., Pryumak, S., Kostyakova, A., Usatenko, O. and Lytvynenko, V. The Impact of Innovations in Enterprise Accounting and Control Systems on Optimizing the Analysis of Financial Reporting in the Transition to IFRS. *Economic Affairs*. Vol. 69 (Special Issue), pp. 371-379, February 2024
<https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv69n1z13.pdf>
3. Мелашенко Є. О. Роль сертифікаційної підготовки бухгалтерів у забезпеченні якості звітності за МСФЗ. *Облік і фінанси*. 2022. № 2.
4. Казанцев Д. Ю. Автоматизація бізнесу: 30+ програм на заміну російської «1С», 2024 URL: <https://buhgalter.com.ua/>
5. Кононенко Л. В., Назарова Г. Б., Куц В. І. Трансформація форм бухгалтерського обліку в умовах розвитку digital-технологій. *Економічний простір*. 2021. № 168. <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/869>
6. Головчак Г. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку та аудиту через хмарні рішення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 5. С. 22-28.
7. Гончарук С. М., Долбнєва Д. В., Приймак С. В., Романів Є. М. *Фінансовий контроль: теорія, термінологія, практика : навчальний посібник*, 2019. С. 8.
8. Данилюк М. О. Податкова політика в умовах цифрової трансформації економіки. *Фінанси, облік і аудит*. 2023. № 1. С. 64-70.
9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Законом України від 15.03.2022 р. № 2120-IX / Верховна Рада України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
10. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII / Верховна Рада України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>